

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

SPOROČILO MEDIJEM

Ljubljana, 12. februar 2024 – V dvorani Državnega sveta se je v organizaciji Komisije Državnega sveta za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Gospodarske zbornice Slovenije – Zbornice kmetijskih in živilskih podjetij odvil posvet z naslovom ***Slovenska hrana v javnih zavodih***. Namen posveta je bil osvetliti izzive, s katerimi se srečujejo javni zavodi in ponudniki pri oskrbi z lokalnimi živili, ter poiskati možne rešitve, ki jih je moč udejanjiti le z dialogom med vsemi deležniki v verigi. Trenutno javni zavodi skupaj z javnim sektorjem naročijo za več kot 200 milijonov evrov hrane letno, pri čemer se srečujejo z resnimi izzivi pri izpolnjevanju zahtev, ki jih prinaša zakonodaja na področju zagotavljanja zadostnih količin ekoloških živil in živil iz shem kakovosti v okviru javnega naročanja. Posebno oviro predstavlja tudi dejstvo, da so ekološki pridelki in živila pogosto v višjem cenovnem razredu, zato jih javni zavodi lahko le občasno vključujejo v svoje jedilnike.

Predsednik Državnega sveta **Marko Lotrič** je v uvodnem nagovoru izpostavil, da je sveža, lokalno pridelana, zdrava in uravnotežena prehrana za zdravje izjemnega pomena. *»Še posebej mora to veljati za prehrano v javnih zavodih, kjer se nahajajo najbolj ranljive skupine: otroci v fazi razvoja in odraščanja v vrtcih in šolah, bolni v zdravstvenih ustanovah ter starejši v domovih za starejše občane«*. Dodal je, da se kljub temu, da bi to moralo biti samoumevno, prav v javnih zavodih na krožnikih znajde premalo hrane, pridelane v Sloveniji. Posvet je označil za priložnost za premislek o izzivih na področju zagotavljanja *»kakovostne prehrane, ki ni le finančno optimalna, temveč tudi prehransko in okoljsko trajnostna«* in o smeri, ki vodi k umni kmetijski politiki. Vse deležnike v verigi prehranske oskrbe je pozval h konstruktivnemu dialogu, saj po njegovem mnenju le s skupnimi prizadevanji lahko oblikujejo rešitve, ki bodo vzdržne dolgoročno in bodo v korist vseh - tako ponudnikov kot potrošnikov.

Predsednik Komisije za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano **Branko Tomažič** je spomnil, da je v okviru dela v Državnem svetu Vladi RS predlagal nujne spremembe, ki bi omogočile večjo prehransko neodvisnost od uvoza, podporo slovenskemu kmetijstvu ter zmanjšanje ogljičnega odtisa pri transportu hrane. Po njegovem mnenju bi bilo treba poenostaviti sistem javnih naročil, ki je *»zaradi obsežne birokracije in pogosto sporne prakse predvsem v prid velikim trgovskim sistemom ter posledično pretežno uvoženi hrani«*. *»Pri delu komisije ugotavljamo, da je v zadnjem času veliko javne razprave in sredstev namenjenih ohranjanju okolja, tudi na način, da se destimulira že tako skromno slovensko kmetijstvo, ki se ga deklarira kot enega znatnih onesnaževalcev okolja. Pri tem pa se ne izpostavljajo podatki o vplivih na okolje, ki ga povzroča vedno večji obseg transporta,«* je poudaril in pozval k vzpostavitvi pogojev, ki bodo spodbujali povpraševanje po lokalnih pridelkih in s tem omogočili trajnostni razvoj slovenskega agroživilstva.

Predsednik GZS – Zbornice kmetijskih in živilskih podjetij **mag. Janez Rebec** je izpostavil, da se obravnavana tematika dotika tako pridelovalcev kot uporabnikov, od katerih ima vsak pravico vedeti, od kje prihaja hrana, ki jo uživa. *»Slovenski kmetje in živilsko predelovalna industrija ter zadruga ponujajo kakovostno hrano, s certifikati shem kakovosti, a glavni faktor izbire je še vedno cena, za katero verjamem, da je pomembna, ni pa edina pomembna,«* je poudaril. Izpostavil je, da tržna pridelava ekoloških živil v Sloveniji ni zadostna. Javni zavodi so zavezani izpolnjevati zakonodajno zahtevo po naročanju do 12% ekoloških živil, in najmanj 20% živil iz shem kakovosti, sicer so v prekršku, zato vse več javni zavodov ekološka živila kupuje iz drugih držav. Kljub številnim spodbudam, ki jih država namenja spodbujanju ekološkega kmetijstva, te ne prispevajo k večji pridelavi ekoloških živil in večji dostopnosti na trgu.

Barbara Lončarek je predstavila *»Katalog živil za javno naročanje«*, ki ga je pripravila GZS – Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij. Katalog se je izkazal kot odličen pripomoček javnim zavodom za naročanje živil lokalnega izvora in shem kakovosti in je bil s strani Evropske komisije (DG Sante) priznan kot dobra praksa javnega naročanja živil v EU. Trenutno Katalog omogoča pravilno izdelavo predračuna skladno z zakonodajo JN in zelenim javnim naročanjem ter v realnem času v odstotkih sporoča dosežene količine ekoloških izdelkov in izdelkov iz shem kakovosti ter doseženo vrednost izločenih sklopov. Javni zavodi lahko s tem pripomočkom za lokalno oskrbo poiščejo ponudnike v bližini s pomočjo *»Google zemljevida ponudnikov«* ter jim direktno iz aplikacije pošljejo povpraševanje s pomočjo avtomatsko generiranega e-maila, kar omogoča prihranek časa in denarja. V letu 2024 se načrtuje razvoj aplikacije v smeri samoocenjevanja najugodnejšega ponudnika na osnovi cene, razdalje, shem kakovosti in statusa ponudnika (ali je proizvajalec ali je distributer...). Z bazo, ki nastaja v aplikaciji *»Katalog živil za javno naročanje«* lahko povežemo še druge aplikacije (na primer vodenje materialnega knjigovodstva, načrtovanje in hranilno vrednotenje jedilnikov, logistika, statistika in uradni nadzor).

Poslanec Evropskega parlamenta (SLS/EPP) **Franc Bogovič** je spomnil, da sta pandemija covida-19 in vojna v Ukrajini izpostavila pomen prehranske suverenosti in prehranske varnosti. *»Vedno večje je zavedanje pomena kratkih verig preskrbe s hrano in lokalno pridelane hrane visoke kakovosti. Zagotovitev kakovostne ekološke in lokalno pridelane hrane v vzgojno izobraževalnih in drugih javnih zavodih je velikokrat odvisna predvsem od prizadevanj posameznikov, zaposlenih v javnih zavodih, na občinah in pri lokalnih ponudnikih, pri čemer zgolj cena ne bi smela biti odločilni dejavnik. Če želimo, da se bo delež slovenske ekološke in lokalno pridelane hrane povečal, se bomo morali bolje organizirati na vseh ravneh.«*

Državna sekretarka na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano **Eva Knez** je poudarila, da je za učinkovito javno naročanje živil pomembno vzpostaviti skupno točko za lažje naročanje in ponudbo lokalnih živil, ki bi bila v pomoč naročnikom in ponudnikom. *»Pri tem pa je treba vzpostaviti tudi učinkovitejše povezovanje ponudnikov, kar bi omogočilo večjo količinsko pestrost lokalnih živil v javnih zavodih,«* je dejala in dodatno poudarila pomen dviga zavesti o pomenu uživanja lokalne hrane skozi izobraževalni sistem.

Župan Mestne občine Kranj **Matjaž Rakovec** je dejal, da je projekt skupnega naročanja živil v javnih zavodih eden najpomembnejših projektov Mestne občine Kranj, saj s tem ne podpirajo le lokalnih pridelovalcev in posredno lokalne pridelave, pač pa v jedilnike vrtčevskih in osnovnošolskih otrok ter starostnikov uvajajo bolj zdravo in kakovostno hrano. *»Zavedamo se*

še nekaterih pomanjkljivosti na tem področju, predvsem na področju digitalizacije celotnega procesa, a jih s skupnimi močmi vseh »akterjev« od dobaviteljev do javnih zavodov in znanjem poskušamo sproti reševati, saj želimo, da bi bil dinamični nabavni sistem (DNS) čim bolj uporabnikom prijazen in bi vanj vstopilo še več lokalnih pridelovalcev in javnih zavodov. Digitalne rešitve že zdaj lajšajo prej precej bolj zapletene postopke in z zadovoljstvom ugotavljamo, da se trend povečevanja dobavljene in pripravljene lokalne hrane povečuje.«

Udeleženci posveta so se strinjali, da je nujno poiskati načine, s katerimi bo prvo merilo pri naročanju v javnih zavodih kakovost hrane, saj bo to med drugim bistveno pripomoglo tudi k obračanju trenda porasta bolezni povezanih z nezdravo prehrano. Med možnimi koraki v to smer so sodelujoči izpostavili poenostavitev postopkov javnega naročanja ter uvedbo dolgoročnih pogodb med javnimi zavodi in domačimi dobavitelji živil, zagotoviti pa je treba tudi ustrezen nadzor nad stalno kakovostjo in varnostjo dobavljenih živil v celotnih verigi.

Med zaključki posveta je bila izpostavljena tudi višina zneska, ki se namenja za malico, in je subvencionirana s strani države. Za nakup živil iz shem kakovosti in ekoloških živil je dosedanji znesek prenizek, saj javnim zavodom ne omogoča naročanja živil lokalnega izvora, ki so višje kakovosti in posledično tudi dražje. Enako velja za kosila in druge obroke, ki jih pripravljajo javni zavodi (šole, bolnišnice, domovi za starejše...), ki so sicer tržna kategorija, vendar je tudi slednja stroškovno omejena.

Javni zavodi imajo pogosto tudi težavo, ko ponudniki zaradi objektivnih razlogov živil ne morejo dobaviti po cenah, ki so sklenjene v pogodbi, in podajo zahtevek za povišanje cen živil v času izvajanja pogodbe. Ob tem se zahteva obsežno dokazovanje izvajalca, da se je indeks cen, ki je določen v pogodbi, povišal za predviden odstotek. Treba bi bilo urediti zakonodajne možnosti, ki bi omogočale bolj prilagodljiv in enostavnejši dvig cen živil tudi ob sklenjeni pogodbi, če je slednji upravičen, zaradi spremenjenih okoliščin.

Problem oskrbe javnih zavodov je tudi izbira izvajalca, ki je izbran na javnem naročilu za določen sklop živil, vendar naročnik tekom izvajanja javnega naročila, pri izbranem izvajalcu živil ne naroča, ali jih naroči bistveno manj, kot je bila dogovorjena količina. To pogosto vodi do težav pri ponudniku, zlasti ustvarja veliko negotovost (pridelano živilo ostane neprodano, čeprav je proizvajalec načrtoval pridelavo ravno zaradi sklenjenega dogovora z javnim zavodom), in je posledično proizvajalec prisiljen iskati druge prodajne poti.

Poleg dobrodelnega vpliva na zdravje posameznikov, vključenih v javne zavode, bi spremembe, ki bi zagotovile višji delež sveže in kakovostne slovenske hrane v javnih zavodih, pozitivno vplivale na gospodarsko vzdržnost in razvoj kmetijske dejavnosti ter prispevale k razvoju domače živilske industrije, kar bi bil pomemben prispevek k zagotavljanju prehranske varnosti in poseljenosti slovenskega podeželja. Hkrati bi kratke transportne poti blagodejno vplivale na okolje. Prav tako je treba več napora in sredstev nameniti ozaveščanju o pomenu lokalne, trajnostno pridelane hrane tako živalskega kot rastlinskega izvora za zdravje, s poudarkom na sezonski hrani, so opozorili razpravljavci.

Zaključke posveta bo na eni izmed prihodnji sej obravnavala pristojna Državnega sveta za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, nato pa še plenum Državnega sveta.

Uvodne nagovore so izvedli predsednik Državnega sveta **Marko Lotrič**, predsednik Komisije za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano **Branko Tomažič** in predsednik GZS – Zbornice kmetijskih in živilskih podjetij **mag. Janez Rebec**. S predstavitevami so sodelovali: svetovalka GZS – Zbornice kmetijskih in živilskih podjetij **Barbara Lončarek**, poslanec Evropskega parlamenta (SLS/EPP) **Franc Bogovič**, državna sekretarka na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano **Eva Knez**, predstavnica Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano **Tadeja Kvas Majer**, župan Mestne občine Kranj **Matjaž Rakovec**, organizatorka zdravstveno higienskega režima v Kranjskih vrtcih **Marjeta Podpečan**, vodja administracije prodaje v PIVKA perutninarstvo, d. d. **Sanja Nošaj** in **Jakob Globočnik** s Kmetije Globočnik.

Posnetek posveta je dostopen na povezavi: <https://www.youtube.com/watch?v=febscv-FR6s>

Fotografije so dostopne na povezavi: <https://mab.to/t/AsrxIQ4rSCo/eu1>

Avtor fotografij in posnetka je Benjamin Beci/Fixmedia.